

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний аерокосмічний університет ім. М.С. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова приймальної комісії
Національного аерокосмічного
університету ім. М.С. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Олексій ЛИТВИНОВ

22 березня 2024 р.

**ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ**

для здобуття освітнього ступеня бакалавра
на базі освітнього ступеня бакалавра, магістра (ОКР спеціаліста)
(термін навчання - 3 роки)

зі спеціальності

081 Право
(код та найменування)

Освітня програма **Право**
(найменування)

у 2024 році

Харків
2024

ВСТУП

Вступне випробування для здобуття освітнього ступеня бакалавра на базі освітнього ступеня бакалавра, магістра (ОКР спеціаліста) зі спеціальності 081 Право

(освітня програма **Право)**

(найменування)

відбувається відповідно до «Правил прийому на навчання до Національного аерокосмічного університету імені М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» в 2024 році у формі індивідуального письмового фахового іспиту, який приймає фахова екзаменаційна комісія зі спеціальності 081 Право, склад якої затверджується наказом ректора Університету.

До фахового іспиту входять питання за темами з дисципліни «Теорія держави і права».

Перелік питань за темами наведений у програмі.

Критерії оцінювання знань

1. Результат фахового іспиту визначається за шкалою від 100 до 200 балів.
2. Результат фахового іспиту розраховується за формулою:
 $100+k*n$, де k — кількість балів за правильну відповідь на питання, n — кількість правильних відповідей). *Максимальна кількість балів $k*n$ дорівнює 100.* Екзаменаційний білет складається з 4-х відкритих завдань за темами дисципліни «Теорія держави і права». Правильна відповідь на тестове завдання оцінюється у 25 балів, неправильна — у 0 балів.
3. Якщо вступник отримав з двох або більше питань 0 балів, то вважається що він не склав іспит і до участі в конкурсі не допускається.

Питання з Теорії держави і права (найменування)

1. Предмет і методологія теорії держави і права.

Становлення загальнотеоретичної науки про державу і право. Філософія права та енциклопедія права як її попередники. Наступність у розвитку загальнотеоретичних державно-правових знань. Внесок мислителів України у розвиток загально-теоретичного вчення про державу та право. Роль вчених юристів України у визначенні предмета й структури теорії держави і права як науки й навчальної дисципліни.

Предмет теорії держави та права. Особливості предмету теорії держави та права як науки. “Теорія держави” і “теорія права”, їх відмінність і єдність.

Методологія теорії держави і права. Метафізика, діалектика (матеріалістична та ідеалістична), ідеалізм (об’єктивний та суб’єктивний), матеріалізм (об’єктивний та суб’єктивний) у пізнанні державно-правових явищ. Логічні прийоми загальнотеоретичного пізнання держави і права (аналіз, синтез, індукція, дедукція тощо).

Загально-наукові та частно-наукові методи пізнання держави і права: формально-логічний метод, соціологічний метод, системно-структурний метод, конкретно-історичний метод, статистичний метод тощо). Приватно-наукові методи пізнання держави і права (метод порівняльного правознавства, метод техніко-юридичного аналізу, метод конкретизації, метод інтерпретації тощо).

Склад теорії держави і права, її головні наукові напрями. Структура теорії держави і права як навчальної дисципліни. Понятійний апарат теорії держави і права. Гуманізація загальнотеоретичного наукового знання про державу і право. Знання теорії держави і права як науки і навчальної дисципліни.

2. Теорія держави та права в системі суспільних і юридичних наук.

Поняття юридичних і суспільних наук. Співвідношення теорії держави та права і філософії, соціології, політології, економічної та управлінської науки тощо. Історико-теоретичні науки. Галузеві та спеціальні юридичні науки, співвідношення з ними теорії держави та права. Зв’язок теорії держави і права з юридичною практикою. Функції теорії держави та права (методологічна, евристична, онтологічна, прогностична, ідеологічна, політична, практично-прикладна функції).

Сучасний стан і розвиток юридичної науки, окремих її напрямків і галузей. Формування в юридичній науці нових галузей знання про державу і право. Удосконалення зв’язків із практикою. Теорія держави і права як частина світової юридичної науки.

3. Теорія держави і права як навчальна дисципліна.

Співвідношення теорії держави і права як науки й теорії держави і права як навчальної дисципліни.

Навчальні дисципліни (юридичні, неюридичні) в юридичних закладах вищої освіти. Фундаментальні навчальні дисципліни в юридичних закладах вищої освіти. Місце теорії держави і права в системі юридичних навчальних

дисциплін. Теорія держави та права і юридичний світогляд, юридичне мислення, юридична культура як професійні якості юриста-спеціаліста. Логіка структури курсу теорії держави та права як навчальної дисципліни.

Юридична освіта в Україні. Юридична освіта в Україні: становлення, сучасний стан, перспективи розвитку.

4. Еволюція суспільства: виникнення держави і права.

Структура первісного суспільства. Органи влади та управління первісного суспільства. Еволюція первісного суспільства. Форма організації суспільства в епоху неоліту («протодержава»). Особливості виникнення європейських та східних (азіатських) держав. Ознаки які відрізняють публічну владу первісного суспільства від держави. Специфіка утворення держав у ХХ ст. Спадковість із державним будівництвом у попереднє століття. Теорії виникнення держави (теологічна, патріархальна, договірна, насилія, психологічна, органічна, історико-матеріалістична тощо). Загальні закономірності виникнення держави.

Нормативне регулювання суспільних відносин первісного суспільства. Виникнення права. Ознаки, які відрізняють право від соціальних норм первісного устрою. Держава і право як загально-соціальні інститути. Співвідношення держави і права. Відносна самостійність держави і відносна самостійність права.

5. Поняття держави, її основні ознаки, сутність.

Поняття держави (у світі різних підходів щодо визначення). Основні ознаки держави. Фундаментальні елементи держави: населення (народ, нація громадяни), територія, публічна влада. Суверенітет держави. Внутрішня і зовнішня сторони суверенітету. Суверенітет народу і його втілення в демократичних державах. Національний суверенітет і право націй на самовизначення. Суверенітет у федеративній державі. Поняття державної влади та її співвідношення з політичною владою. Класові, національні, корпоративні, загально-соціальні фактори і їх місце в державі. Методи і форми забезпечення державою інтересів суспільства, громадян, національних і соціальних спільнот (груп). Взаємозумовленість і взаємозв'язок держави, політичного, економічного, соціального устрою суспільства. Сутність держави. Аспекти сутності держави. Класове (вузькогрупове) і загально-соціальне у сутності держави. Держава і політичний, економічний, соціальний устрій: їх взаємозв'язок і взаємозумовленість.

6. Основні теорії держави, її тип. Типологія держав.

Основі теорії держави: еліт, технократична, плюралістичної демократії, тощо. Поняття типології держави. Критерії класифікації держав. Фактори, котрі визначають тип держави: економічні, класові, національні, політичні, релігійні, регіональні тощо. Класифікація держав. Поліцейська держава. Авторитарна держава. Тоталітарна держава. Ліберальна держава. Демократична держава. Соціальна держава. Правова держава.

Цивілізаційний та формаційний підходи до типології держави. Види цивілізацій і відповідні їм типи держав. Особливості держав у межах одного типу. Східний тип держав. Класово-економічна сутність інформаційного підходу. Основні риси і особливості держав рабовласницького, феодалного, буржуазного і сучасного суспільства.

Еволюція типів держав. Умови і форми переходу від одного типу держави до іншого. Конвергенція у розвитку держав різного типу.

Наступність у розвитку держав. Перехідні держави. Прогрес у розвитку держави, його сутність, критерії та головні напрями. Сучасні теорії про державу перехідного типу. Держава соціально-демократичної орієнтації і соціально-правова держава.

7. Функції держави.

Поняття функцій держави. Визначення основних напрямів діяльності держави. Класифікація функцій держави, їх взаємозумовленість і взаємозв'язок. Функції сучасної Української держави і функції державних органів: їх відмінність і взаємозв'язок.

Правові форми здійснення державою своїх функцій. Загальносоціальні, національні та класові фактори у змісті функцій держави. Критерій прогресу в розвитку функцій держави.

8. Форма держави.

Поняття форми держави, її структура: форма правління, форма державного устрою, форма державного (політичного) режиму, їх поняття та основні риси.

Співвідношення типу, сутності і форми держави. Прогресивні та регресивні зміни форми держави певного типу.

Монархія і республіка як класичні форми правління держави в історії і сучасності. Види монархічних форм правління: історія та сучасність. Сучасні монархії: абсолютна, конституційна (парламентська), змішана.

Види республіканських форм правління: історія та сучасність. Парламентська, президентська, змішана республіка критерії їх розрізнення. Форма правління в Україні, її історичні корені.

Поняття форми державного устрою. Національно-державний та адміністративно-територіальний устрій держави. Унітарна держава, її основні ознаки. Унітарна держава з елементами федералізму. Автономія в унітарній державі, особливості України як унітарної держави. Автономна Республіка Крим.

Федеративна держава, принципи її утворення та правова основа. Особливості суверенітету і територіальної цілісності федеративної держави. Взаємовідношення між федеральними органами державної влади і органами влади суб'єктів федерації. Види федерацій.

Конфедерація: поняття та ознаки. Принцип державного суверенітету і конфедерація. Історична доля конфедерації. Співдружність держав,

регіональні, економічні, політичні, військові та інші союзи, асоціації, об'єднання тощо держав, їх відміна від унітарної та федеративної держави (СНД, Організація Об'єднаних Націй, НАТО тощо).

Україна і Рада Європи. Значення для України її входження до Ради Європи. Україна і Європейське співтовариство. Україна і СНД. Регіональні міждержавні організації.

Державний (політичний) режим: поняття, види. Чинники, що впливають на вид політичного режиму. Демократичний політичний режим: поняття, різновиди, основні ознаки. Антидемократичний режим: поняття, основні ознаки, різновиди.

Умови формування демократичного режиму в перехідних державах соціалістичного періоду (Україна, країни СНД, східної Європи тощо). Трансформація політичного режиму в Україні та в країнах СНД.

9. Механізм держави і державний апарат.

Поняття механізму держави, його співвідношення з державним апаратом. Загальні риси державних інституцій, що входять до складу механізму держави (державний орган, державна установа, державне підприємство, збройні сили).

Поняття державного апарату, його ознаки. Поняття та ознаки державного органу. Класифікація державних органів. Первинні та вторинні державні органи. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади. Центральні та місцеві державні органи. Органи, що формуються шляхом виборів та призначення. Одноособові та колегіальні державні органи.

Принципи організації і діяльності державного апарату: служіння народу, пріоритет прав людини, демократизм, законність, відповідальність, підконтрольність, ефективність.

Поділ влади як конституційний принцип організації й діяльності державного апарату. Система стримувань та противаг між гілками державної влади.

Поняття державної служби, її види. Державний службовець, посадова особа державного апарату.

Організація влади на місцях. Взаємодія місцевих органів державної влади і органів місцевого самоврядування.

10. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина.

Система основних прав і обов'язків людини: поняття, види. Людина, особа, громадянин. Правовий статус особи. Права людини, її інтереси і свободи. Розвиток ідеї про права людини в Україні. Правовий статус людини за Конституцією України.

Теорія прав людини і практика. Міжнародно-правова практика щодо законодавчого закріплення основних прав та свобод особи. Концепція про покликання прав людини. Поняття охорони та захисту прав людини. Міжнародні та державні засоби захисту прав людини. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.

Права дитини і їх законодавче закріплення в Україні. Уповноважений Президента України з прав дитини.

Права національних меншостей та їх конституційні гарантії.

Інтеграція України у правовий європейський простір (Рада Європи, ОБСЄ). Україна у Співдружності Незалежних Держав, регіональних міждержавних організаціях.

Основні напрямки діяльності органів внутрішніх справ по забезпеченню реалізації прав і обов'язків громадян в Україні. Захист істотних прав та нагляд за виконанням основних обов'язків громадян. Роль органів внутрішніх справ в інформуванні населення про діяльність правоохоронних органів по захисту прав громадян.

11. Громадянське суспільство і держава. Політична система суспільства.

Громадянське суспільство: поняття, структура, основні ознаки, сутність. Громадянин і громадянське суспільство. Критерії цивілізованості громадського суспільства: економічний, політичний, ідеологічний плюралізм як засади суспільного життя в Україні. Взаємозалежність і взаємодія громадянського суспільства та держави.

Політична система суспільства: поняття, структура, сутність.

Місце держави в політичній системі суспільства. Політика. Політична влада та державна влада. Державна влада та громадські об'єднання: комерційні та некомерційні, правова основа їх взаємодії. Державна влада і правляча політична партія. Формування внутрішньої та зовнішньої політики держави. Лобізм.

Держава і релігія, церква. Держави світські та релігійні, клерикальні.

Державна і суспільна безпека в Україні.

12. Демократична держава.

Поняття демократичної держави, її ознаки. Демократія як внутрішня форма держави та спосіб здійснення народовладдя. Демократія як суспільна цінність.

Представницька та безпосередня форми демократії.

Принципи демократичної держави: гарантованість прав і свобод людини, прозорість, виборність, плюралізм, поділ влади, повага до прав меншості, залучення населення до вирішення питань державного значення.

Функції та інститути демократичної держави.

Поняття самоврядування, його риси та засади. Демократія і самоврядування, їх співвідношення. Самоврядування як засіб розвитку демократичної держави.

13. Правова соціальна держава.

Виникнення, розвиток та формування концепції правової держави. Поняття та ознаки правової держави. Принципи правової держави: повага до прав і свобод людини, верховенство права, поділ державної влади, взаємна відповідальність особи і держави, функціонування незалежного і ефективного суду, високій рівень правосвідомості та правової культури.

Верховенство права і законність. Поняття і зміст принципу законності.

Поняття правопорядку, його риси та різноманітність проявів.

Поняття та ознаки соціальної держави. Співвідношення соціальної

держави та правової держави.

14. Україна як незалежна, суверенна, демократична, соціальна, правова держава.

Утворення України як незалежної, суверенної держави (економічні, політичні, соціальні умови, політико-правові акти). Державні кордони України: правове забезпечення їх непорушності та внутрішні і зовнішні гарантії. Державні атрибути України. Національна ідеологія державотворення. Складнощі на шляху України як суверенної держави. Гуманістична спрямованість реформування системи державної влади в Україні.

Україна як демократична держава. Демократизація громадського і державного життя. Права людини. Забезпечення прав національних меншин, їх конституційні гарантії. Опозиція в парламенті як показник втілення принципу політичного плюралізму в законодавчому органі.

Україна як правова держава. Принцип верховенства права і відповідності йому закону. Значення побудови громадянського суспільства для утвердження правової держави. Конституційне забезпечення принципу розподілу влад. Взаємовідповідальність держави і людини.

Україна як соціальна держава. Державна політика соціальної безпеки. Державна влада і забезпечення соціальної злагоди у суспільстві. Реформи в Україні щодо реорганізації інститутів публічної влади. Адміністративна реформа. Судово-правова реформа. Реформа місцевого самоврядування (муніципальна реформа). Парламентська реформа. Шляхи реформування прокуратури.

Інститут Президента України його вітчизняні витoki і сучасність. Теорія і практика розвитку українського парламентаризму. Верховна Рада України та її роль у розбудові України Як демократичної, соціальної, правової держави.

Адміністративна реформа, судово-правова реформа, реформа місцевого самоврядування (муніципальна реформа), їх значення для утвердження України як демократичної, соціальної, правової держави.

15. Право в системі регулювання суспільних відносин.

Поняття і основні ознаки соціального регулювання в суспільстві. Система соціального регулювання. Нормативні та індивідуальні (піднормативні) регулятори, їх сфери застосування та методи.

Соціальні норми, їх поняття та форми виразу.

Класифікація (види) соціальних норм: звичаї, мораль, корпоративні, релігійні, політичні, правові, етичні та інші норми. Право та традиції. Загальне й особливе у соціальних нормах.

Особливості соціальних норм, що діють в системі органів внутрішніх справ.

Право і технічні норми, їх співвідношення і взаємодія. Особливий вид технічних норм - військово-технічні норми. Технічно-правові норми.

Право і мораль. Ознаки, які відрізняють норми права від норм моралі.

Право та морально-етичний рівень розвитку суспільства. Справедливість та право.

16. Поняття права, його функції та принципи. Співвідношення права з політикою, економікою та культурою.

Основні уявлення та вчення про право. Аксеологічний та інструментальний підхід до поняття права.

Визначення поняття права. Соціальна чинність права. Право як ведучий спеціальний регулятор суспільних відносин. Загально-соціальні, національні та корпоративні фактори в праві. Ознаки права (нормативність, системність, формальна визначеність, вольовий характер, загальна обов'язковість, гарантованість державою). Соціальна справедливість та свобода і їх міра як сутність права. Вольовий критерій при оцінюванні сутності права. Право як система норм (правил) поведінки особи, нормативна основа організації та функціонування державної влади, об'єднань громадян, інших осіб.

Об'єктивне та суб'єктивне право. Природне та позитивне право.

Функції права як основні напрямки правового впливу на суспільні відносини. Загально-соціальні (виховна, інформаційна, орієнтаційна, оцінююча) та спеціально-соціальні (юридичні) функції права (регулятивні - статична та динамічна, охоронна).

Принципи в праві: їх поняття та класифікація. Загально-правові та міжгалузеві принципи. Втілення загальнолюдських цінностей в загально-правових принципах права. Роль принципів права у правотворчості, та правозастосуванні.

Право, політика, економіка. Межі правового регулювання у суспільстві. Порядок як відносно самостійне явище. Взаємовплив права і економіки. Правові форми економічних відносин. Безпосереднє та опосередковане регулювання правом економічних відносин. Роль права у стимулюванні розвитку нових економічних відносин.

17. Форми (джерела) права.

Поняття форми права її значення в правовому регулюванні суспільних відносин, та систематизації законодавства.

Основні історичні форми права: правовий звичай, судовий (адміністративний) прецедент, доктринальна форма, догми (принципи та правила) релігії, нормативний юридичний акт, договір (нормативні: внутрішні та міжнародні зовнішні).

Співвідношення закону (нормативно-правового акту) та права. Закон увузькому та поширеному сенсах, матеріальному та формальному розумінні. Право та законодавство.

Підзаконні нормативно-правові акти. Співвідношення верховенства закону та верховенства права.

Нормативно-правовий акт: поняття, ознаки, система та види.

Дія нормативно-правових актів у просторі, часі та щодо кола осіб.

Нормативно-правові акти об'єднань громадян, інших суб'єктів суспільних відносин. Статути, положення - типові, примірні та ін.

Судовий прецедент, його основні ознаки, особливості та співвідношення з іншими нормами права.

Судова та адміністративна практика, її роль у розвитку форм права на сучасному етапі. Прецедент судового тлумачення та судовий прецедент.

Правовий звичай: поняття, основні ознаки та особливості. Звичайне право, його сутність, ознаки та взаємозв'язок з правовим звичаєм.

Доктринальна форма права. Положення (рекомендації) юридичної науки, їх вплив на правозастосування та законотворчість. Наукові коментарі до текстів законодавства (нормативно-правових актів).

Нормативно-правові договори: типові, примірні, міждержавні, внутрішні та зовнішні, а також інші (господарські, страхування та ін.).

18. Правове регулювання суспільних відносин.

Правовий вплив на суспільні відносини. Поняття, форми та методи правового регулювання. Стадії правового регулювання. Основні елементи механізму правового регулювання, їх зв'язок за взаємодія. Нормативна основа, правові відносини, акти реалізації норм права в механізмі правового регулювання. Вимоги до механізму правового регулювання в умовах демократичної правової держави. Шляхи підвищення ефективності механізму правового регулювання. Особливості механізму правового регулювання у сфері діяльності органів внутрішніх справ.

19. Норми права.

Поняття норми права та її основні ознаки. Загальний характер та формальна визначеність норми права, загальна обов'язковість, примусовість, невизначеність адресату.

Види норм права. Регулятивні і правоохоронні норми права. Дозволяючи (уповноважуючи), зобов'язуючи, забороняючи норми права. Матеріальні й процесуальні норми права: їх взаємозв'язок і відмінність. Пріоритет норм матеріального права понад процесуальними в романо-германській сім'ї правових систем. Класифікація норм права за рівнем їх нормативності: норми-цілі, норми-дефініції, норми-принципи та ін. Колізійні норми. Значення класифікації норм права для їх ефективної реалізації.

Структура норми права. Гіпотеза, диспозиція, санкція (прості, складні, абсолютно та відносно визначені). Структура регулятивних та правоохоронних норм права.

Норми викладу правових норм у статтях нормативно-правових актів (пряма, посилкова і бланкетна, казуїстична, абстрактна). Співвідношення норми права та статті нормативно-правового акту.

20. Система права і правова система держави. Система законодавства.

Система права та правова система їх співвідношення. Поняття та

основні риси структури права. Рівні (елементи) структури права: правова норма, інститут права, галузь права, особливі структурні підрозділи права: суміжні інститути права, об'єднання правових інститутів, підгалузі права. Первинні асоціації правових норм та інститути права.

Система права: предмет та метод правового регулювання як підстави розподілу норм права по галузях, їх основні ознаки та роль у правотворчості й правозастосуванні. Матеріальне та процесуальне право. Публічне та приватне право. Поняття та основні риси правового режиму.

Поняття правової системи та сім'ї правових систем. Загальна характеристика правових систем сучасності. Романо-германське право. Прецедентне право. Ісламське право. Традиційні правові системи. Змішані правові системи.

Міжнародне право та його пріоритет над національним правом (законодавством) згідно з Конституцією України.

Система законодавства: поняття, основні риси та структурні підрозділи. Співвідношення системи права й системи законодавства, його значення для систематизації норм права.

21. Нормативно-правовий акт.

Поняття правового (юридичного) акту. Види правових актів.

Поняття та ознаки нормативно-правового акту, його відміна від актів застосування права й актів тлумачення правових норм.

Система та види нормативно-правових актів в Україні. Закони та підзаконні акти, їх загальні та особливі риси. Закон як нормативно-правовий акт держави вищої юридичної сили, найбільш авторитетна форма права.

Класифікація законів. Конституційні, кодифікаційні та прості (звичайні) закони. Загальні та спеціальні закони.

Конституція держави - основа правової системи суспільства, її верховенство та гарантованість. Відмінність Конституції від всіх інших правових актів державної влади.

Нормативно-правові акти парламенту (України). Органічні акти парламенту (України) до закону держави.

Нормативно-правові акти глави (президента) держави. Правові акти уряду (Кабінет Міністрів України), їх основні види.

Юридичні акти міністерств та центральних відомств, їх класифікація та юридична природа.

Нормативно-правові акти місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх система та якості. Особливості нормативно-правових актів органів влади і органів самоврядування у автономних утвореннях. Локальні норм акти (підприємств, установ, організацій).

Нормативно-правові акти у федеративній та унітарній державі, їх система та особливості.

Порядок опублікування та набуття чинності нормативно-правових актів (законів), його правове урегулювання.

Дія нормативно-правових актів (законів). Дія нормативно-правових

актів у часі, вступ в силу і припинення дії нормативно-правових актів. Пряма, зворотня і переживаюча дія нормативно-правових актів. Дія нормативно-правових актів у просторі. Територіальний та екстериторіальний принципи дії нормативно-правових актів у просторі. Дія нормативно-правових актів за колом осіб.

22. Нормотворча техніка. Систематизація нормативно-правових актів.

Нормотворча техніка: поняття та ознаки. Елементи нормотворчої техніки: логічні, лексичні, стилістичні, графічні, математичні, структурні.

Структура нормативно-правового акту та її елементи. Засоби і правила утворення спеціально-юридичного змісту нормативно-правового акту. Засоби і правила забезпечення системних зав'язків нормативно-правових актів.

Законодавча техніка як вид нормотворчої техніки. Засоби і правила законодавчої техніки: юридична конструкція, юридична презумпція, юридична фікція, галузева типізація. Способи формулювання правових приписів: казуїстичне та абстрактне викладення правових норм. Юридична термінологія, вимоги до використання термінів. Вимоги і правила щодо структурування закону.

Юридична термінологія та види правових термінів.

Систематизація нормативно-правових актів (законодавства), її поняття, ознаки, форми поняття та ознаки інкорпорації та кодифікації законодавства. Всезагальна і галузева кодифікація. Звід законів, уложення законодавства, систематичне зібрання законодавства, збірки законів (нормативних актів) та ін. Принципи систематизації та кодифікації законодавства. Хронологічний та предметний підходи.

Сучасна кодифікація законодавства в Україні, її головні напрямки, форми та значення у забезпеченні правового стану суспільства і держави.

23. Правові відносини.

Поняття та основні ознаки правових відносин. Правові відносини як форма існування й реалізації прав та обов'язків. Норми права та правові відносини. Склад (структура) правових відносин. Матеріальні та юридичні аспекти змісту правовідносин. Основні елементи складу правовідносин: суб'єкти, зміст (юридичний, фактичний), об'єкти, юридичні факти. Суб'єктивне право: поняття, ознаки. Правомочність як структурний елемент (вид) суб'єктивного права. Юридичний обов'язок: поняття, ознаки, види. Повноваження. Юридична відповідальність.

Суб'єкти правовідносин. Правосуб'єктність фізичних осіб. Правоздатність. Дієздатність. Деліктоздатність. Правосуб'єктність юридичних осіб. Публічні (некомерційні) і приватні (комерційні) юридичні особи. Поняття та ознаки юридичної особи. Об'єднання та соціальні спільності як суб'єкти правових відносин. Держава як суб'єкт правових

відносин (адміністративних, цивільних, міжнародних та ін.).

Об'єкти правових відносин: поняття та ознаки. Види об'єктів правових відносин: їх поняття та види згідно законодавства України. їх правовий режим. Особливості правового режиму землі, повітря та ін.

Юридичні факти: поняття та ознаки. Класифікація юридичних фактів. Види юридичних фактів за правовими наслідками: правостворюючі, правозмінюючі, правоприпиняючі. Види юридичних фактів за вольовою ознакою: юридичні дії та події. Поняття та види правових презумпцій. Юридичне становище та юридичний (фактичний) склад.

24. Правомірна поведінка, правопорушення та юридична відповідальність.

Поняття та ознаки правомірної поведінки. Співвідношення права та поведінки (вчинку, діяльності). Воля, свідомість, інтелектуальні якості особи та правомірна поведінка.

Особливості структури (складу) правомірної поведінки. Об'єктивна та суб'єктивна сторони правомірної поведінки. Мотивація правомірної поведінки.

Типи правомірної поведінки. Обов'язок та законослухняна поведінка. Позитивна відповідальність. Маргінальна та конформістська поведінка, умови та причини їх існування у сучасному суспільстві.

Ознаки правопорушення: протиправність, винність (деликтоздатність), соціальна шкідливість (небезпечність), наслідки. Склад правопорушення. Суб'єкт правопорушення та його особливості у різних галузях (інститутах) права. Об'єктивна сторона правопорушення, її ознаки. Причинний зв'язок між правопорушенням (дією) та наслідками. Суб'єктивна сторона правопорушення: вина, її форми - навмисність та необережність. Прямий та непрямий умисел, протиправна самонадійність та протиправна необережність. Соціальний медичний та інтелектуальний критерії вини суб'єкту.

Причини та природа правопорушень. Причини злочинності, її основні форми. Методи та форми боротьби зі злочинністю.

Поняття та основні риси юридичної відповідальності. Правопорушення та його склад - підстави притягнення до юридичної відповідальності. Стадії юридичної відповідальності. Підстави для юридичної відповідальності.

Юридична відповідальність та правові санкції. Види юридичної відповідальності, їх відпрацювання в чинному законодавстві України. Зв'язок та взаємодія юридичної відповідальності з моральною та політичною. Юридична відповідальність та права людини.

Презумпція невинуватості як гарантія прав людини та громадянина.

25. Застосування норм права.

Застосування права як правова форма діяльності держави: поняття ознаки. Застосування права як виду індивідуального (піднормативного) регулювання. Процес застосування права, його основні стадії. Правова оцінка та кваліфікація фактичних обставин (події, проблеми, ситуації та ін.). Основні вимоги правильного застосування права. Акт застосування права: поняття і ознаки. Види актів застосування права за юридичними наслідками, за формою зовнішнього прояву (письмовий, усний, конклюдентний).

Достовірність та точність норми права, що застосовується. Істина у правозастосовному процесі (судовому та ін.), її докази та функції у правовому регулюванні, а також зміцненні законності й правопорядку. Інтелектуальне забезпечення правильного, законного та точного застосування норм права.

Акти застосування норм права. Прогалини у праві. Аналогія закону, аналогія права та субсидіарне застосування. Зловживання правом. Суб'єкти застосування норм права в органах внутрішніх справ. Особливості застосування норм права робітниками різних підрозділів органів внутрішніх справ.

Вимоги правильного та ефективного застосування норм права співробітниками органів внутрішніх справ (законність, обґрунтованість, доцільність).

Практична спрямованість теорії правозастосування на якість виконання усіма юристами своїх професійних обов'язків.

26. Тлумачення норм права.

Поняття тлумачення норм права, його основні риси. З'ясування та роз'яснення змісту правових норм (їх окремих елементів).

Класифікація тлумачення норм права. Види тлумачення правових норм за суб'єктом. Офіційне тлумачення норм права та його види (легальне, аутентичне). Юридична природа (наслідків) офіційного тлумачення правових норм, його обов'язковість в правозастосуванні.

Неофіційне тлумачення норм права, його основні риси та види. Доктринальне тлумачення правових норм та його значення для правозастосування та удосконалення механізму правового регулювання (науково-практичні коментарі, дослідження права: дисертації, статті, монографії та ін.).

Професійне та побутове тлумачення норм права.

Види тлумачення норм права за обсягом: буквальне, поширювальне (розширене) та обмежувальне тлумачення, їх значення для вірного, обґрунтованого та законного прийняття юридичного рішення (акту).

Нормативне та казуальне тлумачення правових норм (за результатом).

Засоби тлумачення норм права, поняття та основні риси. Граматичне (філологічне, семантичне, лінгвістичне) тлумачення норм права. Логічне, історичне, наукове та інше тлумачення правових норм.

Акти тлумачення, їх види та юридична природа.

27. Правова свідомість і правова культура.

Поняття та основні риси правової свідомості. Структура правової свідомості, її елементи: правова ідеологія, правова психологія, правова поведінка.

Вплив правосвідомості на законотворчу та правозастосовну діяльність. Ідеї та принципи законності (неминучість юридичної відповідальності, недоторканість прав людини, рівність, демократизм та соціальна справедливість, тощо).

Види правової свідомості: теоретична, професійна, побутова. Правова

свідомість співробітника органів внутрішніх справ.

Правова культура: її сутність та основні риси, форми проявлення у суспільстві. Правовий нігілізм, причини його з'явлення, форми, вплив на стан режиму законності, реалізацію та забезпечення прав і свобод громадян. Шляхи подолання правового нігілізму.

Роль правової культури у формуванні громадянського суспільства та правової держави. Правова культура у законодавчій та правозастосовній діяльності. Правова культура посадової особи та громадянина. Правова культура у корпораціях, об'єднаннях громадян. Співвідношення правової та політичної культури.

28. Законність, правопорядок, дисципліна.

Поняття та сутність законності. Законність як принцип життя цивілізованого суспільства. Режим законності у правовій державі. Принципи та вимоги законності. Конституційне забезпечення законності. Система гарантій законності. Соціальні та юридичні гарантії законності.

Суспільний порядок та правовий порядок. Поняття правопорядку, його співвідношення з законністю та демократією.

Законність та дисципліна. Види дисципліни. Виконавча дисципліна та її значення у роботі державного апарату. Технологічна дисципліна. Дисципліна у підприємницькій діяльності.

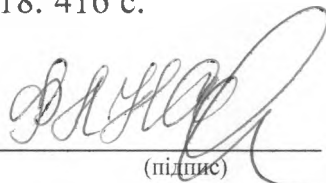
Основні напрямки зміцнення законності та правопорядку у діяльності органів внутрішніх справ.

Література

1. Теорія держави та права: навч. посіб. / [С. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова, А. М. Завальний, Н. В. Заяць та ін.]; за заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. К.: НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.

2. Теорія держави і права: підручник / [О. М. Бандурка, О. М. Головка, О. С. Передерій та ін.]; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. М. Бандурки; МВС України, Харків. йац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 416 с.

Гарант освітньої програми Право

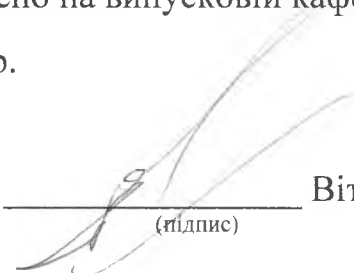
(підпис)

Наталія ФЕДОСЕНКО

Програму розглянуто й узгоджено на випусковій кафедрі права (702)

Протокол № 10 від 13.03.2024 р.

Завідувач кафедри права (702)

(підпис)

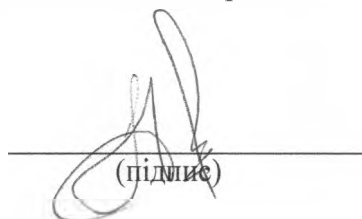
Віталій ПАВЛИКІВСЬКИЙ

Програму вступного випробування для здобуття освітнього ступеня бакалавра на базі освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста зі спеціальності 081 Право (освітня програма Право) узгоджено науково-методичною комісією Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» з галузей знань: «Культура і мистецтво», «Гуманітарні науки», «Соціальні та поведінкові науки», «Управління та адміністрування», «Публічне управління та адміністрування», «Міжнародні відносини», «Право» (НМК 3).

Протокол № 5 від 22.03.2024 р.

Голова НМКЗ

д.е.н., проф.

(підпис)

Ганна ЛІХОНОСОВА
(ініціали та прізвище)